

Вук Караджич - велико кнезство

Знамо да је тачно как се каже: прост наш народ, све у свему, имашени и снажнији језик него књижевници. Знамо да је тачно как се каже: Прост наш народ има дар да прича и дар да разговара. Уагред би се ту само могло додати: има две дара, јер је стил причања други, а стил разговора други.

Да бисмо нешто могли мало да разрадимо, по методу интелигенције тврдљава, прво неко мајдо замрсити. Питамо се: да ли народ има певни и гимнски језик зато што има разговора и причања, или има разговора и причања зато што има пев језик? То ће први мах изгледа „циркулус вициозус“, што би се српски реко: замрсак који иде у круг, те не можеш крај да му ухватиш и да га распаети. Али сви ти замрси у круг, кад се мало правилије расуди, истакну крај и размрсе се. Језик, то јест стихизовани, специјално примењени језик у причи или у разговору, посредница је потребе човека ума и душе, последица жеље потребе човека или већег дара нашег да причамо уметнички, или да разговарамо људевно. Причава или разговараје, дакле чинију продукти језика, него продукти интелигенције, маште и околности живота; језик је медиум и срећство од којих зависи степен славе и уметности. Једна мала кореспонденција Максима Горког, петнаестогодишњег младића, писаје горком: да се у њој јавио књижевни дар, и то као посредница мучног и бедног живота. На крају крајева било је тачно: само мучан живот, неке животне околности и хеда девојчице да пише, да имају тим околностима. Али је тачно и доказано да је руски сељак који је мучно и бедно живео, одлично разговарао и причао. Руски босјак и скитник, у лоба једног уласног друственог стања, умео је у монологу и дијалогу разговарати до опшности поразно. Трговни руски из тих мутних времена, кад се из мутног јакима највиши кнезитали, имали су по двију језика и стила. Артамјанови Горкога, два стила; трговни мајакин Горкога, три стила, као да је и у устима имао богатство да окачује три разне језике. То су Руси. Ни напред, јер су лепјом књижевношћу све то читко, истински и уметнички потврдили. Ами², вук сам у малом урадио једно што тамо колективна књижевност, у смислу народних заслуга за језик говорни и писани. Вук сам и лично овако једно оставо документ за силу језика у народу, за највећи ствараочачке варчанте и простом народу. Књиже варчанте². Црногорец је мишљан и домишљан; бра и фронтален у разникојају ствари и у суду; језичар у пркос својој граматици; јунак до бирбурској; добро чини, добро обида. У Француској, Наполеон

отуда, прича није епска, она је кратка, енерготична, али у најбољем уметничком смислу те речи, Завиди одличан рад Пера Јелићевића о томе П; та прича нагло сазима сцену, драмску или буфонску, прасне као шушка са епиграмским нравоученијем, са смехом или са неком Битеозом. Разговор је у Црној Гори на далеко више ступњу. Ђегон је правио храмске сцене од самих разговарања на саборима простог народа. Врститечвених дебата од људи који уметнички умеју разговарати и зекауцивати. Игумен у ШЕШАНУ МАКОМ, упитан шта му је највиша забава, зени: Разговарање, с живијем, с мртвијем, али сам ссобом. — Еосна прича далеко боље него што разговара. Завиди се то шенки одличним проповедама чинских племена и вера, сви сјезником у срцу народа. То је прича која језик облаже са странију. Животне околности у Еосни: бихаре дуго роб, док је Крие Гора јединим својим делом бил људук слободна. Боснајатим, именшто што Крие Гора нема: пењзак боја и звукова; говор и колорит вода, говор и колорит пуме, говор и чар особитих тишина, које нису толико у отсуству сваког пума, колико у чудно динамизираном ритму живота, где се тихо и са њиво одмичује са сладострастно немим, и са другим подним бдјењима. Оник око Џошћевог Симеуна ћака само су нови животи, Хосна зато није велики разговарач, а велики је проповедач. Допиће дајави фантаст мартин приче, приче загаве: једарел зему под живота, а затим нама из од њега, у боки, то је добрим делом склизнуло на Риву са камена приногорског, и то је кад је жаровито, саставило узилви кри и отворене камије мора, и то прича бојено црногорца, а говори пошије него црногорец, али ипак, слично црногорцу, само мекше и разноврсније. Јубина је вим народ, же тамоши народ; наставља је од севернијих страна, врло израђен ускога. — О језику Јаке, значајном, нема накапост још до ни научни ни најкњижевнији сведочанства у количинама.

Зад србијачки сељак, и на чelu његову Вук Жаринић. То је тај зук, сељак никогајет није видео. Свет је видео доста сељака песника и хитерата, али углавном после поколовање и варошког тренирања. Али свет није видио сељака који пише енциклопедијске бахешке уз Речник, и при тој је и језички и етнографски стручјаник и редак проповедач; сељака који је "граматички гениј"; сељака који није учио школу, али је створио врсту славистичког факултета у свету. Србијајански сељаци задају, од лавинских на главној артерији ретова и ктрговине, из то и најтерерији умне и цивилизаторне штакове размене добара. Србијајански сељаци су живели у дугом и присном додиру не само са Турсима, него са Грцима, црногорцима, Војводићима. Јершки сељак, зато се оног у затуреним шумама и планинским гудурама губи доста рано митски облик и конструишу сељака,

~~хомоу~~ села и града, школе и самоучачких образовања. У једној чланој и примитивној земљи, темељ књижевности, здрав, спреман да понесе награду ~~кору~~ тражи и заповеда. Под Скерлићем извојевала је ~~члан~~ србија ~~члан~~ заједничким књижевним језиком, сва еклектичка наречја, ~~члан~~ сопственак ~~члан~~ одважне рационалне духом србијанским, докле са извесним стешњавањем, што данас тачно предвидљиво је своју корекцију.

У ~~члан~~ над целом том књижевном, језичком, дилекатском, викенатском еволуцијом — стоји Вук једини наш велики човек књига који је не само номинално познат у Европи, него је стварно знат и проучен у том свету, и најелном сектору, сектору славистике, и данас учитељ који се консултује. Помало волнебнорођен, као сваки талент; помало рационалнорођен, као сви реформатори, редом се у саопштећу Љубишићу који је прво био — мада преизносно — Вук Стефановић Ђорђевић, па Вук Каракић па, што вели и врснији, свејкраће именован, ~~члан~~ и данас, сконде, просто Вук. Да се звано ~~члан~~ или Ђорђе, не би то било процење. Вук је сменет у ~~члан~~ даној ~~члан~~ нашој био имам је ~~члан~~ волењство, строго и немилостиво. Вук филолог, речничар, књижевник, историчар, карактеролог — умео је ~~члан~~ такође бити вучине. Један "финији човек" ~~члан~~ што би рекао Марко Мильанов. Овде сад, затренутек, интересује нас капацитет и талент ~~члан~~ језик говорни и писани. Вук је посветио језик као уметност, као широку карактеропону документацију ~~члан~~, као оружје за ~~члан~~ борбу културну великог стика. Посветио је језик као неку ~~члан~~ формну кутију из које излази са добром и лено, али може и зло ~~члан~~ и заблуда да покуша. Испод оног лобелог чела, мудар поглед ~~члан~~ мораво је видети: ~~члан~~. Греје све генератори ~~члан~~ слике, као по неком особитом закону у природи, скрипене су. Орије се не види, мозак се не види, зачетак у утроби се не види. Али језик је ~~члан~~ ног народа, кад вази смислом и здрављем, памћењу и попетом, то ти је ондајеши и ~~члан~~ мозак народа на свачијем длану, и то је људска стравично оружје за све у животу. Са финим спухом, што језичар или има или нема и онда не може бити језички капацитет — Вук је присвојио најодличније јужно наречје језик ~~члан~~ и дилекант народних песама, и ~~члан~~ материји језик, како је говорио. Затим, после великог свог сабирачког и одбирачног рада, успоставио је, једарех за свагда, у нас суверенитет ~~члан~~ народу, путем говорног и писмог језика. Народ српски зна свој језик, а књижевници и писци ~~члан~~ чланака по новинама "пизу српски колико знашу". Наредо са језиком народа, успоставио је Вук демократизацију реторске усмене речи, и властичне речи. Успоставио је темељ књижевности, оној ~~члан~~ која дојази, ~~члан~~ теновине и резултат ~~члан~~ свих језичких и уметничких силаведног народа. Без класа. Вук ће

стеви врло велико интелектуално искуство сваке врсте; постаће научник; биће европска експозитура наше класике; али у сваком ћегову напису — филологија, етнологија, историја, дневна полемика — он покажи од народа као од учитеља и судије; Народ каже; како народ верује; народно је искуство; народни је обичај; тако сам видео и скучио у Трибуни, Лозници или негде другде по народу. Њогично је отуда следовало да се он, сељак, ученик народа, изражава у једном стилу који је механизма народног усменог разговора и Букове транспозиције тога говора у писаном слогу. У том стилу, у којем се даровито стопили народ и најименованији јединка, има нешто непогрешно и чак неправдано. Буков Речник је нешто као света књига. Као млађи човек или млада девојка имадну ~~премоћу~~ среду да на Буков речник нађу случајно у самоћи рада, то се искуство може добро сравнити са искуством ~~који~~ описаним од оног песника који је случајно нашао на Ихијаду, и казао свој потрес и срећу у песми; као кад звездар угледа нову звезду, као кад морепловаш уморен и очајан угледа монте.

卷之三

У речнику, јук описује, уз реч кариклија капа у Херцеговини, овако: ...од првог абе или чохе, одгро је затубастако фес, са странке има прву побчаву из које се одсага може што задржати, захистити гдјекоји у бојевима позедијевају фишаке, да су им наручнији него у кесама. То је јака сцена, и интимно лични портрет који читајеш одмах замисли напет сање који у вајаччу задаје личну карту, или путну карту, или позив суд... Али, пре после свега језик. Штаје то, какав је то језик? — пита се младић, или ловојчица. Зар имајуко прост, а тако дружици и лепши језик него што је наш, мој, онји који је тобож истоветан са Јуковим? Имије истоветан, и звјано и ја не говорим као јук!... Јук је донео лексикон и стих са широким бојама и ритмом, са ритмом причања и разговора у животу, у свежини живота који је док народа траје, бесмртан. Јук кад пише, то је чудо од сељака који све води из пуне препуне торбе, и забавља извесним новим. Извесним изједначава најобичнијем једу. "Извесни" се у ступи обије, да спадне љуска с ње." Тачно: нити се тува, нити купа, нити љути, него обија. У том језику, осећа човек, млад или стар, има неко од дуге трајности, од оног што се обично може и с примјом зове неумркоту. Језик се мења, да, али у стилу и синтакси има неумркотих тековина које се преносе у нов, омлађен језик одговарајућим начином. Јесте ли када покупили, сви ви који језик вожите и чиме се као синоним и уметношћу наслеђујете, и чак и описјате — Јесте ли покупили да у реченици јука, или у речник?

Вуков рад једнако се разгравана. Од вукаје кад код мило-
звана Глишића стоји: „лонец у који иду четири, кад се и они један у други поме-
ту.“ Од вукаје кад код милићевића срећи: „Или ће му кине кад се ставе лепити.“
од Вука је и преко народа кад код једног начег доброг приповедача, данас на
жалост зле успомене, стоји: „којима наташоше заб...“ а Вук, једноставнији, језички
и стихски из сељачке школе изашао, рекао је ~~и~~ књижевницима: „Као ^и свему,
и у језику мораш знати шта је ода шта и на шта се троши.“

Language Patterns